

Už je čas!

Dříve lidé určovali čas podle přírodních jevů, které se pravidelně opakovaly. Využívali také Slunce, Měsíc a hvězdy. Ale určit čas na jejich základě nebylo jednoduché. Bylo zapotřebí určité zařízení, kterým se rozdělí daný časový úsek.

Výstava v Muzeu Vysočiny Jihlava návštěvníky seznamuje s vývojem měřičů času, představuje jejich různé typy a odlišnosti.

K vidění jsou hodiny sluneční, přesýpací, nástěnné, stolní, podlahové, náramkové, kapesní, budíky a dokonce i jedny hodiny docházkové (tzv. píchačky) z přelomu 19. a 20. století. Návštěvníky jistě zaujme i historický věžní hodinový stroj pravděpodobně z věže kostela sv. Jakuba v Jihlavě. Jeho součástí jsou kamenná závaží a ručky o délce přes tři metry.

Zároveň výstava přibližuje vývoj ve vzhledu a konstrukci hodin, od jednoduchých středověkých měřičů až po dnešní multifunkční náramkové hodinky.

Vystavené exponáty jsou převážně z muzejních sbírek, pouze kolekci náramkových hodinek zapůjčil soukromý sběratel. Ten veřejnosti představí nejen hodinky zahraničních výrobců, ale zejména produkty tuzemské firmy Prim. Dalším partnerem je jihlavské hodinářství a zlatnictví Tovys, na výstavě spolupracují i hodináři ze Střední školy obchodu a služeb Jihlava. Součástí bude i odborná přednáška učitele odborných předmětů PhDr. Jaromíra Ondráčka „Jak fungují hodiny“, která se uskuteční 12. března.

Pro návštěvníky výstavy je určena výtvarná soutěž o nejzajímavější hodinový číselník s názvem „Namaluj si svůj ciferník“. Vybraný návrh bude opatřen hodinovým strojkem a předán autorovi, který tak získá hodiny podle své představy.

Výstava probíhá ve výstavním sále jihlavského muzea od pátku 25. ledna do pondělí 1. dubna 2013.

Martin Kos

Hodiny z doby kolem roku 1790, součást sbírky hodin MVJ

Foto: Ingrid Kotenová - MVJ

Tradiční
vánoční
výstava.....5

Nové objevy
v Nové Říši.....7

EDITORIAL

Tak jak se vám podařilo odstartovat rok 2013? Konec světa se nekonal a tak tu máme nový začátek a je třeba se podívat dopředu. Období přelomu roku ale v sobě nese jistou potřebu vracet se k času již uplynulému a k věcem ukončeným. Proto si říkám, že nebude na škodu věnovat dnešní editorial – článek stojící na začátku – všem možným koncům.

Jsou totiž konce, kterých se děsíme a konce, kterých se nemůžeme dočkat, jsou konce slavné i trapné, bujaré či zoufalé, halasně i nezaznamenané – záleží na okolnostech, na účastnících a mnohdy jen na úhlu pohledu.

Konce vnímáme už od dětství a obvykle jsou to v tomto věku věci, které dychtivě očekáváme – těšíme se na konec vyučovací hodiny, na konec školního roku nebo na to, až se vysmekneme z dosahu rodičovských chapadel. Konce spojené s obavami přichází ve větší koncentraci s věkem – děsíme se konců v zaměstnání, konce dobrého zdraví, konce partnerských vztahů či konce soužití s dětmi (i když tady si tím nejsem vždycky stoprocentně jistá). Existují samozřejmě konce, na které se těšíme i v pokročilejším věku, připadá mi ale, že jejich váha je s těmi výše jmenovanými nesouměřitelná. Taky se velice těším, když sedím na zubařském křesle, až bude zub moudrosti odstraněn. Těším se na konec, když potomek trénuje na housle a já jasně cítím, že výdrž má, ale s talentem to bude horší. Přiznat se, že se občas těším na konec pracovní doby, může být v dnešních časech nebezpečné, ale budiž mi to odpuštěno – každý máme své dny... Přece ale cítím, že jsou to všechno titěrnosti, které jsou pomíjivé a mnohdy úsměvné.

Konce se musíme naučit přijmout. Jsme bytosti s krátkou trvanlivostí a s přibývajícím věkem si – ať chceme nebo ne – začínáme uvědomovat blížící se velký konec všech našich malých konců. Nemá cenu se pro to trápit a začít své dny trávit tím, že budeme číhat spoza rohu a vyhlížet možné katastrofy. Jak praví klasik – každý konec je krásný tím, že v sobě ukrývá nový začátek. A jak praví moje maminka – ono

to všechno nějak dopadne, když ne dobře, tak špatně určitě... Musíme s tím zkrátka počítat a nežít v bludném dojmu, že musíme být permanentně šťastní či permanentně nešťastní, protože nic netrvá věčně...

Proto přeji v roce 2013 hodně štěstí a co nejvíce spokojených konců.

Ludmila Moržolová

Foto: Pavel Bezděčka - MVJ

La Brise de France

28. února 2013 jste zváni do působivých prostor muzejního Malovaného sálu.

Od 18 hodin se zde koná koncertní projekt „La Brise de France“ určený milovníkům hudby francouzských autorů. V provedení akordeonu Jitky Baštové a loutny Jindřicha Macka potěší posluchače skladby předních francouzských skladatelů, jako je D. Gaultier, J. Ph. Rameau, R. Ballard, R. de Visée, C. Debussy a M. Constanc.

Na první pohled velmi ojedinělá a netradiční spolupráce těchto dvou nástrojů s sebou přináší zcela nové myšlenky a barevné nápady.

Koncert je zaměřen na francouzskou hudbu různých epoch, které obohatily vývoj evropské hudby, dále na moderní díla inspirovaná stylem francouzského kabaretu a také na vlastní úpravy vybraných děl Clauda Debussyho z období impresionismu. Debussyho pestrobarevná paleta hudebních odstínů je podtržena zvukovou odlišností nástrojů a přináší nezapomenutelné zvukové dojmy.

Dana Oberreiterová

ZVEME VÁS

Foto: archiv Jindřicha Macka

Fragmenty aneb nulou nelze dělit

Tato výstava prezentuje pouze část tvůrčího úsilí studentů ateliéru Design a vizuální komunikace Střední uměleckoprůmyslové školy z Jihlavy – Helenína, které zachycuje dlouhodobou snahu mladých designérů po dosažení profesionality.

Představuje aktuální práce studentů ateliéru, který prošel změnou názvu. Z původního Výstavnictví a prostorová tvorba

se přejmenoval na Design a vizuální komunikace, který více vypovídá o aktuální náplni ateliéru.

Hlavním motivem výstavy je světlo a jeho nosič. Studenti se tu stávají světlonoši - bytostmi, které osvětlují temnotu a ukazují lidem cestu. Se světlem a stínem si hrají v různých variantách světelných objektů, svítidel nebo i světelných instalací.

Všechny artefakty budou představeny formou plakátů prezentujících jednotlivé výtvořky. K vidění budou hlavně práce 3. ročníku, například plstěné svítidlo vycházející z renesančních límců, krystalický svícen na svíčky z lité keramiky nebo ekologické svítidlo vyrobené z hliníkových plechů z tiskárny. Práce studentů 3. ročníku budou doplněny o výtvořky letošních maturantů: světelné instalace navrhované pro školní areál nebo i jihlavský Prior.

Výstavu zahájí 19. února v prostorách Kavárny Muzeum MgA. Andrea Demek, pod jejímž vedením vystavované práce vznikly. Výstava potrvá do 24. března.

Dana Oberreiterová

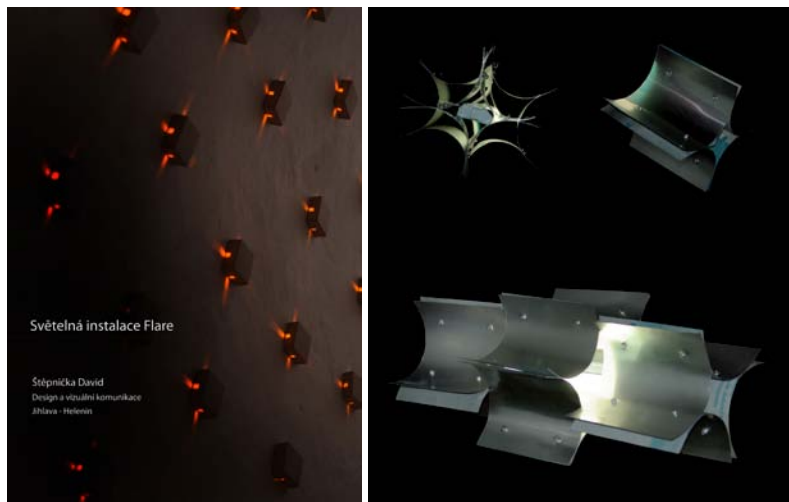

Foto: archiv SUPŠ Jihlava - Helenín

Báječné Peru

Na leden jsme pro veřejnost připravili přednášku s názvem „Báječné Peru“. Prezentace obsahuje více než dvě stovky snímků pořízených v pralesním prostředí Manú (největšího peruánského národního parku), na poušti Paracas či na pacifických ostrovech Ballestas. Výklad byl doplněn zvukovými nahrávkami z popisovaných lokalit.

Na leden a únor 2013 jsme připravili malou peruánskou výstavu se stejným názvem v Kavárně Muzeum. Jedná se o stručný dokument o dvou našich výpravách do Peru uskutečněných v únoru a listopadu 2012. Do vystaveného souboru přispěli svými snímky naši kolegové z obou výprav.

Pavel Bezděčka

Foto: Pavel Bezděčka - MVJ

PŘIPOMÍNÁME 22. ledna 1888

125 let – začíná vycházet Ottův slovník naučný zpočátku v sešitech. Tyto sešity (každý zhruba po 50 stranách) vydával pražský nakladatel Jan Otto. Nakonec vzniklo úctyhodné encyklopedické dílo v rozsahu téměř 140.000 hesel, které se dále větví, takže se často uvádí číslo přesahující 185.000 hesel. Ačkoliv mnozí tehdejší odborníci a akademici nevěřili, že je možné něco tak kolosálního zpracovat, a někteří práci na tomto díle i odmítli, protože se na tvorbě hesel podílel i T. G. Masaryk, tehdy bojující proti pravosti zelenohorského a královédvorského rukopisu, zrodila se encyklopedie, o které má dnes povědomost snad každý průměrně vzdělaný Čech. A přiznejme si, že tato encyklopedie má hodnotu nejen obsahovou ale i estetickou, což se o řadě dnes většinou elektronických informačních zdrojích rozhodně nedá říct.

UDĚLALI JSME

Internetová encyklopedie dějin města Jihlavy

Koncem roku 2012 byla na internetových stránkách <http://encyklopedie.brna.cz/home-mmj/> publikována Internetová encyklopedie dějin města Jihlavy. Projekt internetové encyklopedie zaměřený na historii města Jihlavy a Jihlavska jsme odstartovali v roce 2010 v rámci Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost, jehož hlavním řešitelem je Masarykova univerzita Brno. Tým odborných spolupracovníků průběžně připravuje a doplňuje hesla z dějin jihlavského regionu, především z oboru archeologie.

V „jihlavské encyklopedii“ lze jednoduše vyhledávat lokality, výzkumy, jednotlivé nálezy, stavby a obecná hesla ve fulltextovém

vyhledávací. Hesla jsou vzájemně propojována a opatřena obrazy a literaturou. Například vůbec poprvé je touto formou publikován soubor nálezu náhrobních kamenů objevených v roce 2008 pod podlahou kostela sv. Jakuba Většího v Jihlavě, který není v současnosti milovníkům jihlavských památek dostupný.

Vzhledem k tomu, že internetový modul pro Jihlavsko vznikl podle brněnského vzoru a je s ním těsně spjat, je nutné ho vyhledávat přes Internetovou encyklopedii města Brna, což je poněkud nepraktické. Věřím však, že si jihlavští badatelé k encyklopedii cestu najdou a s autorským týmem budou komunikovat a hesla doplňovat pomocí uživatelsky příjemného e-mailového spojení.

David Zimola

Konec světa s oblohou

V historii lidstva již bylo předpovězeno nesčetné množství konců světa. Žádná z předpovědí se nenaplnila. Přesto je mnoho lidí stále ochotno znovu a znovu uvěřit novým a stále absurdnějším předpovědím dalších a dalších konců světa. Důkazem může být například zřejmě nejaktuálnější předpověď konce světa uváděná v kontextu s koncem dlouhého počtu Mayského kalendáře.

Velmi často se pozornost tzv. „předpovědačů konců světa“ obrací k obloze. Ve skutečnosti je naše planeta poměrně bezpečným místem. Pravděpodobnost kosmické katastrofy, jež by měla za následek vyhubení lidstva, je prakticky nulová. Přesto existuje hned

celá řada kosmických jevů a objektů, které jistě nebezpečí za jistých okolností představovat opravdu mohou.

Výstava „Konec světa s oblohou“, která proběhla v Kavárně Muzeum od 13. listopadu 2012 do 6. ledna 2013, některé z potenciálně nebezpečných kosmických jevů a objektů s jistou dávkou nadsázky představila. Základem výstavy pak byly snímky pořízené největšími světovými dalekohledy a kosmickými sondami. Ti, kteří neměli čas výstavu vidět v Jihlavě, budou mít možnost se na ni podívat ještě v Horácké galerii v Novém Městě na Moravě, kam se výstava přesunula.

Miloš Podařil

Ohlédnutí za Photographia Natura 2012

Vernisáží nejlepších snímků a předáním cen vyhlášeným vítězům byl ukončen devátý ročník naší oblíbené fotografické soutěže. Téma Houby – hubky – houbičky oslovilo 52 autorů, kteří do soutěže o nejlepší snímek zaslali celkem 260 fotografií. V těžké konkurenci zvítězil Milan Slavinger (Dolní Cerekev), druhý v pořadí se umístil Jiří Burel a třetí místo obhájil Karel Slimáček (oba z Jihlavy). Zvláštní cenu za nejlepší studentskou fotografii získal Stanislav Žák z Rouchovan. Výstava, na níž mohou návštěvníci shlédnout více než 120 fotografií hub, bude otevřena do 27. ledna 2013.

Pavel Bezděčka

Předání ceny vítězi soutěže Milanu Slavingerovi.
Foto: Klára Bezděčková - MVJ

120 let Sokola Jihlava

Sokol Jihlava ve spolupráci s Muzeem Vysočiny Jihlava uspořádal výstavu s názvem 120 let Sokola Jihlava. Výstava byla slavnostně zahájena ve čtvrtek 29. listopadu 2012 v budově Muzea Vysočiny na Masarykově náměstí 57/58. Na vernisáži promluvil starosta jednoty Ing. Pavel Brada a se svým repertoárem vystoupil pěvecký sbor Foerster Sokola Jihlava.

Na jednotlivých výstavních panelech byla prezentována historie jihlavské sokolské jednoty od jejího založení v roce 1892 až po současnost. Bylo možno spatřit nejen dobové snímky přibližující atmosféru, ve které Sokol působil, ale i snímky z období, kdy byl Sokol zakázán a poté usiloval o svoji obnovu. K vidění byly rovněž předměty vážící se k významným událostem z historie jednoty, také materiály k všesokolským sletům - unikátní více než 100 let staré originální sletové plakáty a další písemnosti. Nechyběla ani ukázka

historických sokolských krojů a soubor historických praporů jednoty, pečlivě ukrývaných v dobách zákazu činnosti Sokola.

Výstava 120 let Sokola Jihlava potrvá do 10. února 2013“.

Ing. Pavel Brada

Za dlouhých zimních večerů

Výstava Za dlouhých zimních večerů proběhla ve dnech 23. listopadu 2012 až 13. ledna 2013. Byla připravena ve spolupráci s Dětským muzeem Moravského zemského muzea v Brně a návštěvníky seznámila s tím, co na přelomu 19. a 20. století dělali naši předci v období zimy. Výstava přiblížila řemesla a činnosti, dnešnímu návštěvníku mnohdy zapomenutá a připomněla známé i méně známé zvyky. Informace a zajímavosti o všech těchto činnostech byly dopl-

něny řadou trojrozměrných předmětů. A protože se konala v době vánoc, představila i vánoční zvyky, k vidění byl i betlém.

Vzhledem k tomu, že se jednalo o interaktivní výstavu, mohli si návštěvníci vyzkoušet např. opravu hrábí, složit dohromady putýnku, stočit provaz, ale i vyzkoušet lidový kroj či se převléci za mikuláše, čerta či anděla.

Eva Charvátová

Foto: Eva Charvátová - MVJ

Foto: Pavel Bezděčka - MVJ

Photographia Natura 2013 - vyhlášení jubilejního ročníku

Pro rok 2013 vyhláší Muzeum Vysočiny Jihlava další ročník oblíbené fotografické soutěže. Desátý, tedy jubilejní, ročník Photographia Natura se uskuteční pod záštitou paní RNDr. Marie Kružíkové, radní Kraje Vysočina. Tématem desátého ročníku jsou „Přírodní poklady Českomoravské vrchoviny“. Zájemci o soutěž a následnou výstavu mohou své snímky živé i neživé přírody, stejně jako snímky přírodně zachovalých lokalit a krajinných zákoutí, přihlásit v Muzeu Vysočiny Jihlava v průběhu téměř celého tohoto roku. Uzávěrka příjmu fotografií byla stanovena na 1. listopadu 2013.

Pavel Bezděčka

TOP EXPONÁT

Součástí jihlavského muzea je prakticky od jeho založení (1895) knihovna. V současnosti eviduje na 36.600 svazků, uložených podle pravidel formátového řazení ve dvou depozitářích v prvním patře historického domu na Masarykově náměstí č. 55. Uspokojuje především požadavky na knihovnické služby od muzejníků, vedle nich nabízí služby veřejnosti. Je knihovnou institucionální, odbornou, akvizice získává výběrem podle zaměření odborné činnosti, pochopitelně také jak dovolí finance. Muzejník může mít zapůjčen svazek z ústavní knihovny v příruční knihovničce na pracovišti třeba po celou dobu svého působení v ústavu, veřejnost může žádat jen o zápůjčku prezenční, do studovny. Lze žádat o meziknihovní výpůjční službu, zápůjčka MVS je pak limitovaná časem, který určuje vlastník svazku, domovská knihovna.

Nejmenším svazkem ve fondu muzejní knihovny je titul „Má základní práva v Evropské unii“, vydaný 2007 v Nice, Francie. Nestránkovaná miniatura o rozměrech 3,2 × 2,5 cm má opravdu „muší“ hmotnost - pouhých 3,2 gramu. Zapsána je pod přírůstkovým číslem 36.152, získána byla darem z někdejší jihlavské expozitury Eurocentra, pracoviště Úřadu vlády ČR.

Naopak nehmotnější akvizicí knihovny je titul „An ehren und an siegen Reich. Bilder aus österreichischs Geschichte“, k vydání jej připravil Joseph Alexander Freiherrn von Helfert

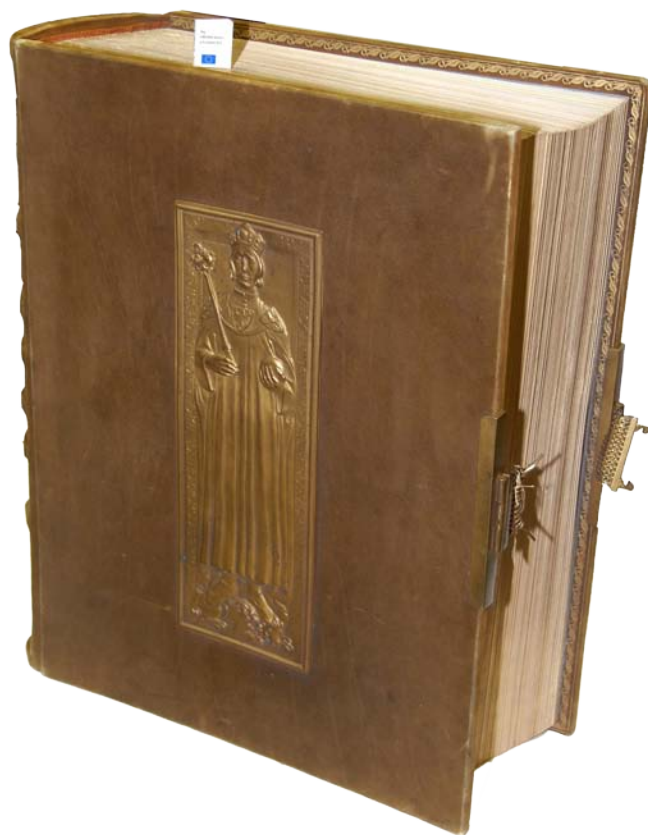

Foto: Rudolf Schebesta - MVJ

a ve Vídni před 1. světovou válkou vydal Max Herzig. Jde o reprezentativní dílo k oslavě Rakousko-Uherska, vydané pod protektorátem „Jeho císařského a královského Majestátu Františka Josefa I.“ Na tento druh slávy si C-K Rakousko vždy potrpělo. Knihu zdobí rozměrné bronzové supralibros – plastika s motivem císaře se symboly moci (výška 33,4 cm, šířka 11,9 cm), vybavena je ozdobným bronzovým závěrem na širokém spojovacím pásu. Svazek má na výšku 51 cm, medově zbarvené, sametem potažené dřevěné desky jsou tlusté jeden centimetr, široké 43 cm. Hřbet je tlustý 15,5 cm a svírá 392 stran textu a obrazových příloh se zlatou ořízkou. Impozantním rozměrům odpovídá hmotnost, svazek váží 23,1 kg a jen těžko byste jím asi listovali vleže před spaním. Do muzejní knihovny přešel z majetku někdejšího Deutsches Stadt-Museum Iglau, které jej zaevidovalo pod inventárním číslem 8028. Je to opravdu mistrovská knihařská práce.

Rudolf Schebesta

Foto: Rudolf Schebesta - MVJ

PŘIPOMÍNÁME 26. března 1973

40 let – ženy se poprvé mohly zúčastnit obchodování na Londýnské akciové burze. Počátky London Stock Exchange sahají do 17. století, ale obchodování bylo striktně vyhrazeno pouze mužům. Od roku 1973 se situace mění a obchody se otvírají ženám přímo bez zprostředkovatele. Přesto se ale žena do vedení burzy dostává až v roce 2001 – výkonnou ředitelkou burzy se stává Clara Furseová. Někdy je zkrátka těžké přesvědčit muže, že by to ženská, kromě řady všech možných talentů, mohla umět taky s penězi...

BÁDÁME...

Archeologicko–antropologický výzkum hrobky kaple sv. Anny v premonstrátském klášteře v Nové Říši

Na podzim roku 2012 zahájilo archeologické oddělení Muzea Vysočiny Jihlava ve spolupráci s antropologem Andrejem Shbatem výzkum hrobky, která se nachází pod podlahou kaple sv. Anny v premonstrátském klášteře v Nové Říši. Již před zahájením podrobného průzkumu obsahu krypty jsme se díky nápisu na kamenné desce uzavírající vchod dozvěděli, že byla zřízena v roce 1639 za probošta Vavřínce Plozara. V této době spravovali klášter zábrdovítké premonstráti, kteří vystřídali ženskou větev řádu po vymření jeptišek na přelomu 16. a 17. století. Do krypty rozdělené na západní a východní komoru se vstupuje po malém cihlovém schodišti. Podle farních záznamů uložených v klášteře byla hrobka otevřena v roce 1938 a byly do ní přemístěny rakve s ostatky z hrobky z boční kaple kostela sv. Petra a Pavla. Krypta pak byla otevřena ještě začátkem 21. století a v roce 2011.

Interiér obou pohřebních komor vyplňovaly dřevěné rakve s kostrovými pohřby obložené dřevěnými hoblinami, látkami a součástmi oděvů. Hrobky nebyly zřejmě nikdy vykradeny, a proto se nám do dnešních dnů zachovala i pohřební výbava jednotlivých mužských členů řádu. Nebožtíci měli zpravidla na prsou dřevěný kříž s bronzovým korpusem Krista, v rukou svírali růženec a někdy měli i jednoduchý prsten. Oblečení byli do typických krémových hábitů přepásaných cingulem a někteří byli pohřbeni v čepici. Kromě jednoho pohřbu v plechové rakvi z roku 1852, náležející opatovi Ferdinandu Sekovi, se zemřelí ukládali do dřevěných převážně malovaných rakví, které byly navrženy na sebe v několika vrstvách. Na rakvích jsme mohli pozorovat zbytky černé a hnědé malby v podobě křížů na víku, srdcí s iniciálami Panny Marie a sv. Josefa nebo různých rostlinných motivů a lebek se zkříženými hnáty. Malba na vnější straně rakví představuje zajímavý jev typický pro barokní pohřební ritus, jenž jsme mohli dokumentovat i v hrobce v kostele sv. Vavřínce ve Vyskytně nad Jihlavou nebo v kostele sv. Jakuba Většího v Jihlavě. Zatímco malované rakve jsme znali z dřívějších výzkumů, překvapení pro nás představoval objev skleněných destiček s rytými nápisy. Později vyšlo najevo, že destičky s vyrytými jmény zemřelých a daty jejich úmrtí

Vstup do hrobky, Foto: Pavla Lajtkepová - MVJ

a působení v klášteře se vkládaly do zádlabu překrytého dřevěnou destičkou na svrchní část víka rakve. Takto jsme například zjistili, že v hrobce byl v roce 1734 pochován jistý Carolus Khaml, který v klášteře sloužil celých 46 let, nebo páter Paulus Ruziczka pochovaný v roce 1730.

Další překvapení na nás čekalo pod západní pohřební komorou, do jejíž podlahy někdo prorazil otvor a zpřístupnil tak další patro podzemních prostor. Jedná se o podzemní chodbu vysekanou do skály, v horní části vyztuženou valenou cihlovou klenbou. Na severovýchodní straně na ni navazuje další samostatná komora, ze severní strany zasutá stavební sítí, představující pravděpodobně původní vstup ústící na neznámém místě. Na stěnách obou komor jsou ve skále patrné stopy po sekání železnými nástroji. Chodba zřejmě původně sloužila také k pohřbívání, i když v ní žádné pohřby in-situ nalezeny nebyly. Obsahovala jen části lidských skeletů a rakví, které spadly z horní pohřební komory.

Shrneme-li výsledky výzkumu, můžeme konstatovat, že svrchní partie barokní krypty o dvou komorách byly budovány v rámci přestavby kláštera v 17. století. Východní i západní pohřební komory sloužily k pohřbívání členů řádu od 17. do 19. století. Přemístování jednotlivých pohřbů a úpravu interiérů komor můžeme vřadit až do 20. století. Spodní patro pohřebních prostor náleží pravděpodobně starší – gotické fázi výstavby kláštera. V současné době probíhá zpracování pořízené dokumentace, konzervace nálezů a vyhodnocování kosterních pozůstatků. Zvláště antropologický výzkum by mohl do budoucna přinést zajímavé informace o zdravotním stavu novoríšských premonstrátů v období novověku.

David Zimola

Literatura:

DUŠEK, M., 2007: *Nová Říše. Nová Říše.*
 SAMEK, B., 1999: *Umělecké památky Moravy a Slezska 2 (J/N). Praha.*
 ZIMOLA, D., 2011: *Nová Říše, kaple sv. Anny Samotřetí, hrobka, nepubl. NZ MVJ č. 004–11, uložená v archivu NZ MVJ.*

Východní pohřební komora a antropologický výzkum Andreje Shbata
 Foto: Pavla Lajtkepová, David Zimola - MVJ

NEJVÝZNAMNĚJŠÍ OBJEVY A NÁLEZY PRACOVNÍKŮ MVJ ZA ROK 2012

Foto: Pavel Bezděčka - MVJ

Tuto rubriku otevřeme vždy v posledním čísle běžného roku a budeme zde kratičce informovat o nejzajímavějších objevech a nálezech, které se během odborné výzkumné činnosti podařily pracovníkům našeho muzea v uplynulém roce.

Zoologický průzkum

Během jarních průzkumů objevili manželé Bezděčkovi řadu nových lokalit s pobytoвыми stopami bobra evropského (*Castor fiber*) na řece Jihlavě, na Šlapance, Sázavě a na Zlatém potoce. Jedná se o významné doklady pronikání našeho největšího hlodavce k horním tokům a pramenným oblastem řek a tedy do hloubky Českomoravské vrchoviny.

Mykologický průzkum

Exotickou houbu se jménem květnatec Archerův (*Clathrus archeri*) našli Klára a Pavel Bezděčkovi asi 500 m jihozápadně od obce Kalhova na okraji rašelinné louky a křovinatého okraje smrčiny. Květnatec je zajímavý tím, že se jedná o významný synantropní element v naší mykoflóře. Jeho domovinou je australská a tasvánská oblast, odkud byl počátkem minulého století zavlečen ve formě spór do jižní Evropy. Z území České republiky byl prvně hlášen v roce 1963. Od té doby bylo na Českomoravské vrchovině zaznamenáno jen několik nálezů.

Foto: Pavel Bezděčka - MVJ

Botanický průzkum

Tři vzácné a ohrožené druhy rostlin typické pro obnažená dna rybníků: puchýřka křehká (*Coleanthus subtilis*), skřípina kořenující (*Scirpus radicans*) a ostřice česká (*Carex bohémica*), našli manželé Juříčkovi na obnaženém dnu Černého rybníka (k. ú. Smrčná na Moravě), 10 km severozápadně od Jihlavy. Puchýřka křehká je vzácným druhem se silně disjunktním areálem vázaným primárně na obnažené písčito-bahnité náplavy velkých řek (Francie, Sibiř). Jednou z celosvětově nejhojnějších oblastí výskytu jsou rybníční soustavy Českého masivu, zejména Třeboňská a Českomoravské vrchoviny. Druh je uveden v příloze II Směrnice Rady evropských společenství č. 92/43/EEC/1992, a proto je řada jeho lokalit chráněna v rámci sítě evropsky významných lokalit soustavy NATURA 2000. Skřípina kořenující je relativně vzácným druhem, v posledních deseti letech však byl na Jihlavsku díky intenzivnímu botanickému průzkumu nalezen již cca na 20 lokalitách.

Geologický průzkum

Při archeologickém výzkumu středověkého sídliště na dně dnešního Staroměstského rybníka v Telči našli pracovníci archeologického oddělení MVJ zvláštní fialové a modrofialové práškovité povlaky na kostech, dřevěch, železných předmětech i rybníčních sedimentech. Vzácné byly nalezeny i tabulkovité, průhledné krystaly až 3 mm velké. Identifikaci krystalů nedávno provedl dr. Karel Malý a zjistil, že se jedná o nerost vivianit. To je nepříliš běžný, obvykle sekundárně vzniklý fosforečnan železa. Jeho vznik souvisí s velkým množstvím fosforečnanů, které se do sedimentů dostávaly jednak z antropogenní činnosti středověkých obyvatel vesnice a dále i v novověku v souvislosti s existencí rybníka.

Foto: Pavla Lajtkepová - MVJ

Archeologický průzkum

Archeologickými výzkumy hřbitovů a pohřebních prostor na Vysočině se archeologické oddělení zabývá delší dobu, ale jen zřídka mohou výzkumníci identifikovat jména zemřelých, natož pak datумы úmrtí. Proto byly velkým překvapením letošní nálezy skleněných destiček s vyrytými nápisy, které pocházejí z výzkumu hrobky v kapli sv. Anny v premonstrátském klášteře v Nové Říši. Destičky byly vkládány do zádlabu na svrchní části víka rakve. Takový druh pohřebních artefaktů jsme objevili vůbec poprvé. Nápisy na skle informují o jménech zemřelých, datech jejich smrti a někdy i o délce působení v klášteře. Podle nápisů byl v hrobce v roce 1734 pochován jistý Carolus Khaml, který v klášteře sloužil celých 46 let, nebo páter Paulus Ruziczka pochovaný v roce 1730.

Foto: Rudolf Schebesta - MVJ

Společenskovedný průzkum

Při plnění grantového úkolu s názvem „Záchranný výzkum lidové architektury okresu Jihlava“ se odborní pracovníci SVO věnují drobné sakrální architektuře. Nejen té starobylé, historické, ale i té v současnosti nově zrozené. Jednou z nich je i nenápadná kaplička uprostřed návsi v obci Jestřebí. Byla postavena v letech 1996–1998 a její základní kámen posvětil papež Jan Pavel II. při jedné ze svých návštěv naší republiky. Kaple, která má podobu lodi, je dílem architektů Ladislava Kuby a Tomáše Pilaře a vychází z typických stavebních prvků zdejšího kraje – dřeva a bílé omítky staveb. Byla slavnostně posvěcena 24. srpna 1998, o rok později byl do ní zavěšen zvon zasvěcený sv. Josefovi. Zvláštností kaple je mimo jiné i z prostorových důvodů zhotovená skládací zpodvědnice.

Pavel Bezděčka, Klára Bezděčková, Jiří Juříčka, Karel Malý, Dana Nováková, David Zimola

MUZEJNÍ SLOVNÍK

4. ČÁST

Výstava & expozice

Jsou to muzejně prezentační formy, během kterých je prezentována činnost muzea nebo jiné kulturní či odborné instituce, případně jejich sbírkový fond.

Rozdíl mezi výstavou a expozicí spočívá v délce trvání a v tématu. Třebaže v praxi rozlišujeme výstavy krátkodobé a dlouhodobé, výstava jako taková je prezentační forma krát-

kodobá s délkou trvání do dvou let. Téma může být jakékoli realizovatelné. Výstava jde mnohem více do hloubky prezentovaného tématu než expozice. Výstavy někdy bývají doplněny různými doprovodnými akcemi.

Expozice je dlouhodobá, trvá déle než dva roky, optimální dobou je deset let, případně s obměnami i déle. Expozice vychází striktně ze zaměření muzea a prezentovány jsou v ní zejména sbírkové předměty muzea.

PŘEDSTAVUJEME SE

Planderská knihovna

Součástí historických sbírek našeho muzea je tzv. „Planderská knihovna“. Jedná se o hodnotný sbírkový fond Ji-19/F, obsahující více než tisíc svazků knih. Jak již název napovídá, pochází ze zámku v Plandrech.

Zámek nechal kolem roku 1734 postavit Josef Ignác Zebo z Breitenau. Za zásluhy o říšskou ekonomiku byl povýšen do šlechtického stavu. Stejně jako jeho otec, významný obchodník sukrem Matyáš Zebo, byl majitelem domu č. 58 na jihlavském náměstí, kde dnes sídlí muzeum.

Barokní stavba měla dvě jednopatrová křídla. K zámku patřil také hospodářský dvůr se sýpkou, okolí zkrášloval anglický park a dva zámecké rybníky. Poslednímu majiteli Karlu Wiederspergovi byl velkostatek se zámekem v roce 1945 zkonfiskován. V roce 1950 převzaly zámek s parkem Československé státní statky, závod Jihlava a stavba začala chátrat. Jeho devastace dosáhla takového stupně, že byl v 90. letech 20. století zámek vyřazen ze seznamu památkově chráněných objektů a v roce 1998 byl i přes zoufalý odpor příznivců památek zbourán.

Knížní fond planderské zámecké knihovny přešel po roce 1945 do správy obnoveného československého státu. Zásluhou tehdejšího správce muzea Arnošta Káby byla na podzim 1945 převezena velká část zámeckého inventáře do jihlavského muzea. Sběrným místem mobilizace planderského zámku se stal zámek v Jaroměřích nad Rokytou, kam byla převezena i planderská zámecká knihovna. Po vzniku okresů a politickým rozhodnutím přešla knihovna kolem roku 1960 do správy jihlavského muzea. Seznam všech knih - fyzický soupis - planderské knihovny pochází z roku 1969, od druhé poloviny 90. let 20. století v muzeu fond odborně a počítačově zpracovával PhDr. Pavel Jirák. Fyzický soupis tvoří 841 položek, což představuje 1122 svazků.

V zámecké knihovně byly soustředěny knihy s tematikou církevní, almanachy, ročenky, kalendáře, sbírky básní, životopisy, různé praktické příručky, knihy historické, s tematikou práva, historie

Missale romanum (římský misál), liturgická kniha z roku 1740. Latinským rukopisným zápisem na titulní straně svazku je doloženo používání misálu v zámecké kapli sv. Jana Nepomuckého v Plandrech u Jihlavy.
Foto: Pavel Petrov

a v neposlední řadě různé slovníky. Potřebné byly informace nejen o zemědělství, lékařství, právu, politice, etice, morálce a konverzaci, ale i o výuce jezdeckví, včelařství, vojenství a dalších okruzích zájmu tehdejších majitelů panství.

Knihy byly tištěny převážně v němčině, malá část v latině, italštině, francouzštině či holandštině. Čeština je zastoupena zcela výjimečně jen v několika málo svazcích.

Nejstarší je latinsky psané „Právnícké pojednání o civilním právu“ z roku 1577. Naopak posledním přírůstkem do knihovny byl v roce 1919 „Obecní volební řád Československé republiky, překlad a vysvětlení ze zprávy k zákonu“. Autorem byl A. Knesel, městský radní v Jihlavě, vydal vlastním nákladem, tiskl J. Rippl a syn v Jihlavě.

Martin Kos

Z KONZERVÁTORSKÉ DÍLNY

Restaurování starých muzejních figurín

Před každou větší výstavou se u nás v muzeu řešila stále stejná otázka. Bylo slyšet: „My nemáme žádnou slušnou figurínu k použití? Tahle je pomalovaná, těmto chybí ruce, tato zase nemá nohy.“ Nebo: „Tato by postavou ušla, ale ve tváři má mongoloidní rysy, tu nemůžeme použít do výstavy jako chasníka k chalupě nebo jako keltského druida. My nemáme žádnou slušnou mužskou figurínu?“ Odpověď zněla: „Máme tři nové moderní figuríny. Ty ovšem mají strnulý výraz a stejně strnulé držení těla, takže se nehodí do páru ke starým muzejním figurínám, které jsou sice výrazově krásné, ale co je jim jejich krása platná, když se pomalu rozpadají nebo jsou nehezky pomalované či zasádované nebo jejich díly poztrácené.“

Pro mne a pro kolegyni Sylvu Holendovou to byla silná motivace k tomu, abychom prošly celý fond starých muzejních figurín. Zkompletovaly jsme, co se dalo a výsledek byl tento: objevily jsme v muzejním skladu 7 ženských figurín, 2 děti, 1 adolescenta (ten se skrýval úplně vzadu, stydět se ale nemusel, byl docela zachovalý) a 2 mužské figuríny.

Jak už jsem výše předeslala, většina z těchto znovu objevených figurín byla v hodně špatném stavu a u 80% z nich chyběly obě ruce. Říkaly jsme si: „To půjde, opravit se dá ledacos. Kde ale sehnat nebo jak vyrobit ruce, které budou přesně velikostně i esteticky pasovat na

Foto: Pavla Lajtkepová- MVJ

výrobě naší první formy a prvního odlitku ženské ruky. Díky těmto cenným zkušenostem jsme pak se Sylvou Holendovou odlily zbytek ženských a mužských rukou (pravých a levých) i několika kusů náhradních (člověk nikdy neví). Velký dík patří také našemu technikovi Jaroslavu Havlíčkovi, který vyrobil speciální kovové čepy pro finální montáž rukou k pažím. Nakonec jsme pro každou figurínu navíc ušily speciální obal proti prachu z bavlněné textilie, který je opatřen příslušnou fotografií figuríny pro lepší orientaci ve skladu muzea. Také jsme zpracovali jedinečný katalog těchto opravených starých muzejních figurín s jednotlivými postupy své práce. Tento katalog je pro vás k dispozici k nahlédnutí jak na technickém oddělení u paní Sylvu Holendové, tak u mě na pracovišti archeologie.

Staré muzejní figuríny jsou opraveny a připraveny ke svému využití. Máme radost. Práce to byla nejen zajímavá a tvůrčí, ale díky této jedinečné zkušenosti jsme se seznámily s mnoha novými materiály a jejich úžasnými vlastnostmi. Tyto nově nabitelzlosti můžeme dále využívat nejen ve své restaurátorské praxi, ale také při výrobě kopií sbírkových předmětů pro výstavní účely.

Pavla Lajtkepová

tyto staré figuríny?" Po průzkumu trhu a sečtení všech pro a proti jsme se rozhodly kontaktovat jihlavského modeláře miniaturistu pana Jana Maláška, který nám byl nápomocen při výběru vhodného materiálu pro odlití chybějících rukou a pomohl nám také při

A NA KONEC...

Když už jsem sepisovala pro toto číslo časopisu také úvodní editorial, tak si v tomto textu neodpustím ještě jeden návrat k začátkům a koncům – a protože jsme na konci, tak to bude tentokrát pár slov o začátkách.

Při vyhledávání různých zajímavých výročí, které by stálo za to připomenout v časopise, jsem narazila na řadu pozoruhodných začátků – byly tam začátky, ze kterých mi dobře nebylo – v Anglii byla nahlášena první dopravní nehoda s úmrtím řidiče, nastal Vítězný únor, byl založen požár Říšského sněmu, Hitler převzal moc v Německu a tamtéž byl otevřen první koncentrační tábor (Dachau)... Některé začátky opravdu nestojí za nic. A některé jsou na tom právě naopak - poprvé byl otištěn příběh s Ferdou Mravencem, v Kalifornii našli zlato, na Barrandově se začal točit první film, Kolumbus vyplul na svoji třetí cestu do Indie, byl vydán první telefonní seznam na světě, v Praze vyjel první autobus a byla patentována tužka s gumou na konci. To jsou věci – velké i malé začátky pro spoustu lidí najednou.

A jak jste na tom se svými začátky vy sami? Vybavíte si některé? Zajímavé na tom je, že já si vybavuji začátky, které byly obvykle spojeny s nějakou nepříjemností, trapností či ostudou, i když věci se následně vyvíjely nad očekávání dobře. Jen se přiznejte, že to máte taky tak? Příchod do školky – obavy až strach, nástup do školy – nervozita a nasměle očekávání, první vystoupení na veřejnosti – tréma, bolesti břicha, studený pot, první schůzka – koktání, zpcené dlaně, urputná snaha zachovat si glanc a neztrapnit se, žádost o práci, žádost o ruku atakdále,

atakdále... Už si to vybavujete? A to nemluvíme o začátkách v sexu či v rodičovství. To by teprve byla legrace.

Připouštím, že existují začátky, které si důkladně naplánujete a pokud se něco nepokazí (což vám nikdo nezaručí), tak to všechno proběhne podle harmonogramu a k všeobecné spokojenosti. Jenže na takové začátky obvykle rychle zapomenete a v životě se zařadí do řady normálních nezajímavých momentů. Zatímco na pořádný nervák, spojený s třídním průjemem a několika pokusy o mdloby či na slušnou ostudu a sebeztrapnění hned tak nezapomenete. A taky si potom budete řádně považovat toho, co jste takovým začátkem získali. A není od věci, že tím mnohdy pobavíte i své okolí, a co by člověk neudělal pro své bližní...

Se začátky to bývá většinou opačně než s konci. Když jste malí, tak vás konce tolik neděsí, spíš vás stresují neznámé začátky. Čím je člověk starší, tím víc ho děsí ty konce a s bolestmi začátků známých i neznámých si tak nějak víc poradí – protože ví, že musí. S pokračujícím věkem řada lidí nové začátky odmítá – ví, že je to složité, stojí to mnoho sil a často zvažují, jestli jim to pachtění stojí za to. Ale aby se z nás nestala jen tupé přežívající vegetativní forma, neměli bychom to vzdávat a vždy si nějaký nový začátek najít. A mělo by to být něco zásadnějšího než 1. leden v kalendáři. Přejí vám proto správné rozhodnutí, dobrou přípravu a pevné odhodlání a nervy pro přežití každého svízelného začátku v roce 2013.

Ke startu připravit, pozoor, teď...

Ludmila Moržolová

MUZEUM VYSOČINY JIHLAVA

do 10. 2. 120 let Sokola Jihlava

výstava o historii i současnosti této organizace

do 27. 1. Photographia Natura 2012

IX. ročník tradiční fotografické soutěže, tentokrát na téma Houby – hubky – houbičky

25. 1. – 1. 4. Už je čas!

výstava přibližující vývoj měřičů času, jejich různé typy a odlišnosti...

KAVÁRNA MUZEUM

8. 1. – 17. 2. Báječné Peru

Klára a Pavel Bezděčkovi představí soubor fotografií ze dvou loňských výprav do Peru

19. 2. – 24. 3. Fragments aneb nulou nelze dělit

výstava prací studentů 3. ročníku ateliéru Design a vizuální komunikace Střední uměleckoprůmyslové školy Jihlava-Helenín

PŘEDNÁŠKY A JINÉ AKCE

15. 1. Archeologie a detektorová prospekce

přednáší Jakub Těsnohlídek a Miroslav Popelka, začátek v 17:00

28. 1. Kurz drátování – dekorativní oplet talíře

lektorka Věra Studená, začátek v 15:30

28. 1. Kaktusy a národní parky v USA

přednáška Klubu pěstitelů kaktusů a sukulentů, začátek v 18:00

5. 2. Jižní Afrika – Jarní přírodou Kapska

přednáší doc. RNDr. Vít Grulich, CSc., začátek v 17:00

25. 2. Trochu jiné rostliny Austrálie

přednáška Klubu pěstitelů kaktusů a sukulentů Jihlava, začátek v 18:00

28. 2. La Brise de France

skladby francouzských autorů v provedení Jitky Baštové (akordeon) a Jindřicha Macka (loutna), začátek v 18:00

25. 3. Mexiko

přednáška Klubu pěstitelů kaktusů a sukulentů Jihlava, začátek v 18:00

PŘIPRAVUJEME

11. 4. – 16. 6. Romantická zastavení aneb střípky z módní historie

výstava zvoucí do období konce 19. a počátku 20. století, kdy móda dokázala skloubit krásu a praktičnost

4. 4. – 19. 5. Libor Obršlík: Krajiny a kytice

na výstavě uspořádané k padesátým narozeninám představí autor nejen své olejomalby, ale i klasickou krajinomalbu a abstraktní tvorbu

8. 4. – 9. 6. Jiné rozměry vnímání

soubor surrealistických fotoobrazů Pavla Bezděčky na výstavě v Kavárně Muzeum

ZMĚNA PROGRAMU VYHRAZENA!

Museum Factum, 2. ročník, 4/2012

čtvrtletník Muzea Vysočiny Jihlava

MK ČR E 19885; ISSN 1805-0484 (tisk); ISSN 1805-0492 (on-line verze)

Vydává: Muzeum Vysočiny Jihlava, příspěvková organizace, Masarykovo nám. 55, 586 01 Jihlava, IČO 00090735, www.http://muzeum.ji.cz, e-mail: muzeum@muzeum.ji.cz, tel.: 567 573 880

Redakce: Mgr. Ludmila Moržolová, Pavel Bezděčka

Kontakt: morzolova@muzeum.ji.cz, bezdecka@muzeum.ji.cz

Grafické zpracování: Hana Matoušková, TAGADESIGN, grafika & video, www.tagadesign.cz